

TREBALL FINAL DE GRAU EN MESTRE/A D'EDUCACIÓ INFANTIL/PRIMÀRIA

EL TEATRE MUSICAL: UNA ESTRATÈGIA DIDÀCTICA INTERDISCIPLINÀRIA A L'AULA DE PRIMÀRIA

Nom de l'alumne/a: Núria Heredia Ortiz

Nom del tutor/a de TFG: Amparo Porta Navarro

Àrea de coneixement: Didàctica de l'Expressió Musical

Curs acadèmic: 2020/2021

ÍNDEX

RESUM.....	1
1. JUSTIFICACIÓ	2
2. INTRODUCCIÓ TEÒRICA.....	3
2.1. La interdisciplinarietat de la música	3
2.2. El teatre com a vehicle d'aprenentatge	5
2.3. Projecte LÓVA, un referent pedagògic.....	7
3. METODOLOGIA	8
3.1. Destinataris.....	9
3.2. Instruments de recollida de dades	9
3.3. Procediment	10
4. RESULTATS.....	11
5. DISCUSSIÓ DE RESULTATS	14
6. CONCLUSIONS	15
REFERÈNCIES	16
ANNEXOS	20
Annex 1	20

TAULES I FIGURES

TAULA 1. Preguntes del qüestionari	9
TAULA 2. Dades estadístiques binàries	11
TAULA 3. Dades estadístiques ordinals	11
FIGURA 1. Percepció en millora d'habilitats	12
FIGURA 2. Percepció de la responsabilitat	12
FIGURA 3. Gaudiment cooperatiu	12
FIGURA 4. Percepció del nivell d'esforç	13
FIGURA 5. Percepció del nivell de satisfacció	13
FIGURA 6. Percepció del nivell de gaudiment	13

RESUM

El present treball de final de grau de caràcter empíric-experimental i corresponent al curs acadèmic 2020/2021 i a l'àrea de Didàctica de l'Expressió Musical, té com a objectiu principal demostrar els beneficis d'utilitzar la pràctica del teatre musical com a eina pedagògica e interdisciplinar. A través de la percepció dels alumnes de 6é curs de Primària del CEIP Mestre Vicent Artero de Castelló de la Plana en torn el projecte de teatre musical que han realitzat durant el segon trimestre, es pretén aconseguir proves per constatar els beneficis de posar en pràctica un projecte teatral d'aquestes característiques a les aules d'Educació Primària. Es realitza una investigació empírica, mitjançant un qüestionari de setze preguntes, on es recullen i queden definits els aprenentatges i/o habilitats adquirides tant a nivell individual com a nivell grupal, les valoracions quant a nivell d'esforç i satisfacció personal amb el treball realitzat, i també les valoracions que els alumnes fan de l'experiència. El treball tracta de demostrar la potencialitat d'una eina pedagògica, l'eix fonamental de la qual és la música, que permet arribar a diferents àrees del coneixement de manera interdisciplinària.

Paraules clau: projecte, teatre musical, aprenentatges, habilitats, beneficis, interdisciplinarietat.

ABSTRACT

The following paper has been developed with the purpose of gathering evidence to confirm the benefits of putting into practice a musical theatre project in the Primary Education classrooms. This study is the Final Degree Project of the Didactic Area of Musical Knowledge and it has been carried out with final year pupils of the public-school Mestre Vicent Artero in Castellón de la Plana (Castellón) during the school year 2020/2021. The research phase of the project consisted of a sixteen-question test, where the learning and/or skills acquired at both individual and group level, the assessments in terms of the level of effort and personal satisfaction with the work carried out, as well as the students' evaluations of the experience, were collected and defined. In short, the aim is to demonstrate the potential of a project of these characteristics, where through music, which is the fundamental axis, different areas of knowledge can be reached in an interdisciplinary way.

1. JUSTIFICACIÓ

Diversos estudis demostren que l'experiència musical contribueix a potenciar les capacitats del ser humà. En concret, els duts a terme pel professor Daniel J. Levitin i recollits en el seu llibre *"El cerebro y la música"*, "[...] demostren que mitjançant l'ús de la música el nostre cervell produeix un aprenentatge accelerat i significatiu." (Levitin, 2006; citat per Pérez-Aldeguer & Leganés, 2012). A més, es tracta d'una experiència artística que, com diu Pérez-Aldeguer, "té la capacitat d'influir en l'ésser humà a tots els nivells: biològic, fisiològic, psicològic, intel·lectual, social i espiritual." (Pérez-Aldeguer, 2008). No obstant la música, com a forma d'expressió cultural, no té el lloc que es mereix a la nostra societat tot i els beneficis i possibilitats educatives que aquesta àrea del coneixement ofereix. Així es reflexa en la legislació educativa. "[...] amb l'entrada en vigor de la LOE l'any 2006, alguns aspectes curriculars de l'assignatura de Música es presenten globalitzats amb els de l'àrea de Plàstica, fent que l'assignatura de Música perda encara més importància." (Pérez-Aldeguer & Leganés, 2012). Per si no fos prou, amb l'entrada en vigor la LOMCE al 2013, l'àrea d'Expressió Artística deixa de ser considerada una assignatura troncal, adquirint l'estatus d'específica, i s'elimina l'obligatorietat de cursar Educació Artística en Educació Primària.

"El fet que la normativa estatal la reculli com a assignatura específica, obrint la possibilitat que les Comunitats o centres educatius puguin arribar a decidir sobre la seua oferta, menyscaba la importància que l'Educació Musical puga tindre per al desenvolupament curricular de Primària, possibilitant fins i tot el qüestionament sobre la seua presència curricular." (Casanova & Serrano, 2018)

Tal com s'indica en l'article 8.3 del Reial Decret 126/2014, els alumnes i les alumnes han de cursar les següents àrees del bloc d'assignatures específiques en cadascun dels cursos:

- a) Educació Física.
- b) Religió, o Valors Socials i Cívics, a elecció dels pares, mares o tutors legals.
- c) En funció de la regulació i de la programació de l'oferta educativa que establisca cada Administració educativa i, en el seu cas, de l'oferta dels centres docents, almenys una de les següents àrees del bloc d'assignatures específiques:

1r Educació Artística.

2n Segona Llengua Estrangera.

3r Religió, només si els pares, mares o tutors legals no l'han triada en l'elecció indicada en l'apartat 3.b).

4t Valors Socials i Cívics, només si els pares, mares o tutors legals no l'han triada en l'elecció indicada en l'apartat 3.b).

No cap dubte, que cal millorar el lloc de l'art en la societat i que una bona manera de fer-ho és a través d'una reforma educativa que li concedisca a l'àrea de música la importància que mereix

i que s'ha anat soscant amb cada nova llei. "Si ens esforcem a modificar el sistema escolar canviant la forma curricular, la formació dels ensenyants i els mètodes pedagògics, [...], abans o després arribarem a millorar el lloc de l'art en la societat, ja que hi ha una relació de causa efecte." (Laferrière, 1999)

De manera paral·lela, sovint l'assignatura de música no es considerada, dins de l'Educació General, com un àmbit educatiu orientat al desenvolupament i construcció de la persona, i es confon amb l'Educació Musical que s'imparteix en conservatoris i escoles de música a nivell professional. Per aquest motiu, tendeix a ser limitada a uns continguts curriculars d'àrea sense tindre en compte que l'experiència musical permet desenvolupar competències que impliquen destreses, hàbits, actituds i coneixements de manera integral i no diferencial (J. M. T. López & Matos, 2009). És més, "només mitjançant una sòlida implementació de l'educació artística, i fent d'aquesta la base de l'aprenentatge al llarg de la vida, les persones podran adquirir les habilitats i competències que necessiten per la seva vida quotidiana." (Giraldez-Hayes, 2009)

Per connexió amb tot el que s'ha dit anteriorment, el teatre musical és el punt central d'aquest estudi en el qual es busca demostrar els beneficis d'utilitzar-lo com a estratègia pedagògica a l'aula de Primària i, es pretén aconseguir-ho a través de les respostes d'un grup d'alumnes de 6é curs a un qüestionari on queden reflectides les possibilitats d'una experiència teatral d'aquestes característiques, capaç d'abastar més enllà dels continguts específics de l'àrea de Música atenent a un enfocament integral i interdisciplinari, on "els aprenentatges bàsics no constitueixen una suma d'aprenentatges diversos, sinó un sistema l'eix o la columna vertebral del qual és l'orientació de valors o sentit de la vida del subjecte, que constitueix l'essència del desenvolupament humà." (Pérez et al., 2007)

2. INTRODUCCIÓ TEÒRICA

2.1. La interdisciplinarietat de la música

Segons Morin, els nostres sabers estan desunits, deslligats, dividits mentre que les nostres realitats són cada vegada més transversals, globals i planetàries. (Morin, 2001; citat per Parera, 2009). Per aquest motiu, amb la finalitat de comprendre el món i el saber, sorgeix la necessitat d'aproximar a l'alumnat al coneixement de la realitat mitjançant un procés global i actiu de construcció del coneixement. Aquest enfocament globalitzador, afirma Jose A. Pareja que:

"és advers als plantejaments que defensen un aprenentatge acumulatiu, la seua inquietud passa per facilitar l'aproximació de l'alumnat al coneixement de la realitat mitjançant un procés global i actiu de construcció, i a partir de les relacions significatives i no arbitràries que s'estableixen entre el que és "nou" i el que és "conegut" (Pareja, 2011)

En relació amb açò, trobem que la interdisciplinarietat és una perspectiva dins d'aquest enfocament, considerada com "la interacció existent entre dues o més diferents disciplines" (Gutiérrez-Cordero et al., 2011), que es fonamenta en la sinergicitat del coneixement, a través del qual els beneficis que s'obtenen de la interrelació de matèries són majors que si aquestes s'aprengueren per separat (Casellas, 2010). Aquesta estratègia metodològica, té com a objectiu "el progrés en la comprensió de la realitat que ens proposem estudiar, a través de múltiples sistemes simbòlics i diferents formes de representació, incloses les manifestacions artístiques" (Boix, 2016; citat per Dávila et al., 2020), facilitant així els processos d'ensenyament i aprenentatge escolar.

En aquesta línia, trobem que la música, donada la seua naturalesa, possibilita múltiples maneres creatives i recreatives d'elaboració i transformació de la realitat (*Música e interdisciplinariedad*, 2016). No obstant, a més de tractar-se d'una manifestació artística amb una finalitat estètica i comunicativa que reflexa la cultura de la qual forma part; com a expressió cultural ha aconseguit un nivell de massificació i divulgació que li ha permés convertir-se en un mitjà de propagació d'idees i ideologies que doten de sentit al món social actual. Per consegüent, podem afirmar que la música té altres perspectives funcionals que no sols sonores i que, per aquest motiu, "la interdisciplinarietat obri la mirada de la música en la seua funció artística, social i cultural permet arribar a altres latituds creatives i obri l'espectre crític i formatiu." (*Música e interdisciplinariedad*, 2016)

De manera paral·lela, autors com Virginia Domingo, justifiquen la interdisciplinarietat de la música des de la neurociència, atenent-se a que "amb l'execució musical, es desenvolupen les possibilitats dels nostres circuits neuromusculars, es cultiva el sistema nerviós, els nostres estats afectius, la receptivitat i l'atenció." (Domingo, 2006; citat per Duran & Godall, 2012). També Joan M. Martí, afirma que "[...] les influències i oportunitats musicals ajuden a les capacitats logicmatemàtica, corporal-cinestèsica, lingüística, espacial, personals i, evidentment, la musical. És per això, que una perspectiva interdisciplinària o globalitzada des de la música té també la seua justificació en les mateixes bases neuropsicològiques que li són consubstancials." (Martí, 2015; citat per Jauset-Berrocal et al., 2017).

El valor de la música i els beneficis que la seua pràctica ofereix són irrefutables. L'anteriorment descrit demostra que és important prendre consciència dels efectes positius que l'experiència musical té sobre les funcions cognitives. Sobre aquesta afirmació, Santiago Pérez-Aldeguer i Esther Noemí al·leguen que: "l'experiència musical activa la imaginació i la creativitat, construint el fonament des del qual actuen els processos de cognició: percepció, atenció, memòria, intel·ligència, pensament i llenguatge." (Pérez-Aldeguer & Leganés, 2012). Així mateix, les aportacions de Rosario Gutiérrez, Antonio Cremades i Benjamín Perea en torn a l'educació musical i les seues possibilitats de generar interrelacions entre diferents àrees indiquen resultats espectaculars, donat que "la música ofereix grans centres d'interés per a unificar les matèries (Gutiérrez-Cordero et al., 2011).

Per últim, tot i els beneficis que aporta la interdisciplinarietat a nivell d'enriquiment cognitiu, trobem que aplicar-la a les aules "resulta quasi impossible per la mediocre globalització dels llibres de text utilitzats com a guies didàctiques." (Gutiérrez-Cordero et al., 2011).

2.2. El teatre com a vehicle d'aprenentatge

El desenvolupament de les diferents formes d'expressió constitueix una part molt important del desenvolupament integral del ser humà. Per a José Cañas, l'expressió és:

"tota manifestació interna que, recolzant-se necessàriament en un intermediari (que pot ser corporal, gràfic, vocal o mixt entre aquests elements) es converteix no sols en un acte creatiu sinó també un procés de receptivitat i escolta, d'acceptació dels demés i autoafirmació personal." (Cañas Torregrosa, 1992).

Per contra, a mesura que creixem, tendim a contenir les nostres expressions verbals, especialment les gestuals, en base a normes socials reduint així l'expressió el més possible a un sistema verbal i gestual estricte, de normes rigoroses (Gala, 2007). En aquest sentit, l'educació creativa que sorgeix a través de les eines teatrals, busca:

"acompanyar a algú en la seua cerca de l'expressió, donant-li plena llibertat de ser i oferint-li mitjans perquè s'expressi tan bé com siga possible. És una educació la meta de la qual és desenvolupar actituds creatives que portaran a l'individu a viure plena i autènticament." (Ryan, 1986; citat per Laferrière, 1999).

Podem afirmar que el teatre és una forma d'expressió els valors educatius de la qual van més enllà de la comunicació oral, doncs una activitat d'aquestes característiques es troba molt lluny de ser una manifestació merament verbal, tenint en compte que "[...] una de les característiques fonamentals d'aquest tipus d'expressió és el suport gestual, prosòdic i situacional." (Velasco, 2008). A més, es tracta d'una iniciativa que evoca una disposició col·laborativa a l'aula i un clima de confiança i respecte, idoni per al desenvolupament de les capacitats socialitzadores. En aquest tipus de disposició "cada persona és responsable de les seues accions, incloent l'aprenentatge i el respecte a les habilitats i contribucions dels seus companys." (Panitz, 1996; citat per Pérez-Aldeguer, 2013). Per tant, podem parlar del teatre com una eina pedagògica amb múltiples beneficis educatius, ja que la seua pràctica permet (Elder et al., 2008):

1. Desenvolupar i practicar habilitats bàsiques per a la vida:
  - Resolució creativa de problemes, presa de decisions, visualització d'objectius.
  - Habilitats socials (respecte, desimboltura, confiança, autodisciplina, habilitats intrapersonals i interpersonal).
  - Habilitats de treball (cooperació, col·laboració, puntualitat, dedicació, concentració, acceptació de la decepció, adaptabilitat i atenció als matisos).

2. Donat que existeix un fort vincle entre el rendiment acadèmic i l'educació artística:

- Millorar el rendiment acadèmic i els resultats dels exàmens.
- Desenvolupar les habilitats de comunicació verbal i no verbal.
- Augmentar la concentració i la comprensió a través del compromís.
- Utilitzar els sentits, estimular les emocions i l'intel·lecte.
- Augmentar la implicació cognitiva amb altres matèries curriculars.
- Proporcionar mètodes alternatius d'avaluació.
- Proporcionar altra via d'èxit als estudiants.
- Motivar als alumnes perquè continuen estudiant.
- Il·luminar la nostra comprensió, fent-la més profunda i completa.
- Millorar altres àrees curriculars.
- Proporcionar un mitjà per al desenvolupament estètic.

3. Millorar el benestar psicològic dels alumnes:

- Permetent als alumnes expressar sentiments i emocions sota la protecció d'un personatge o guió.
- Augmentant l'empatia i les noves perspectives.
- Ajudant els alumnes a considerar qüestions morals i a desenvolupar valors.
- Reconeixent que el conflicte dramàtic i la seua resolució són un component natural del teatre.
- Ajudar els alumnes a definir qui són.
- Proporcionar diversió i entreteniment.
- Desenvolupar el valor de la perseverança i de l'artesania.
- Desenvolupar habilitats de representació per a enfrontar-se a la vida diària en societat.

Com hem vist, els beneficis de la pràctica teatral són en gran part competencials, però també acadèmics. En referència a aquest fet, Critical Links, el compendi d'investigacions sobre educació artística publicat per Arts Education Partenariat en 2002, conté diversos estudis sobre les arts escèniques aplicades a l'educació i argumenta en base a ells que les experiències teatrals són representatives de les activitats metacognitives i permeten als estudiants transferir l'aprenentatge en el teatre al rendiment acadèmic. A més, a través d'un d'aquests estudis va quedar demostrat "[...] que com més prompte s'exposava a un xiquet al teatre creatiu, més significatiu era l'impacte en el rendiment acadèmic de l'estudiant." (Critical Links, 2002; citat per Elder et al., 2008).

Els valors educatius del teatre el converteixen en una eina del desenvolupament integral de la infància. Autors com Robles i Civila, defensen l'ús del teatre com una estratègia didàctica capaç de reforçar la formació base i facilitar l'assimilació de la formació complementària, afirmant que "el taller de teatre o la metodologia teatral [...] pot significar un element fonamental per al treball educatiu i per a la mateixa vida." (Gavira & Lara, 2004). Anant més lluny i referint-nos al teatre

musical, estariem parlant d'una de les formes d'expressió més completes, ja que "si s'estructura correctament, s'inscriu més prop del esquema total d'educació que de qualsevol altra forma d'activitat artística." (Fields, 1970; citat per Pérez-Aldeguer, 2013).

Aquest gènere teatral, a més de comptar amb tots els beneficis de la dramatització en si sola, compta amb un discurs musical que justifica i complementa l'argument o història, donant pas al desenvolupament de competències també rítmic-musicals. Doncs un projecte de teatre musical, a més de ser una experiència interdisciplinària, és també un projecte transversal, donat que integra tant els aprenentatges formals pertanyents a les diferents àrees, com els informals i no formals. D'aquesta manera reuneix totes les característiques per a fer l'aprenentatge significatiu i efectiu, de manera que pugui ser transferit a contextos diversos de la vida quotidiana i pugui servir per afrontar futures realitats a les quals l'alumnat s'haurà d'afrontar (Parera, 2009).

No obstant, tot i el seu potencial formatiu, trobem que avui en dia segueix estant infrautilitzat a les aules segons Mallart, "[...] perquè la seva dimensió lúdica requereix esforç i una continuïtat considerables." (Mallart, 2006; citat per Parera, 2009). Per aquest motiu, per a dur endavant projectes d'aquest tipus "és necessari que [...] disposem d'un professorat competent amb una formació inicial completa i disposat a provocar el desig teatral en l'alumnat." (Parera, 2009).

2.3. Projecte LÓVA, un referent pedagògic

LÓVA (La Ópera, un Vehículo de Aprendizaje), és un projecte d'aula en el que els alumnes creen una companyia d'òpera i viuen el procés de producció d'una òpera o teatre musical amb totes les implicacions que això suposa i amb tota la responsabilitat de creació i gestió. Tot i que l'eix vertebrador d'aquest projecte són la música i les arts escèniques, al llarg de l'experiència s'interrelacionen i desenvolupen diferents disciplines del currículum, mitjançant un enfocament interdisciplinari que té per objectiu "[...] incentivar l'expressió i la creativitat a l'escola, interrelacionant de manera directa l'èxit en millora de les habilitats lingüístiques, d'expressió i de recepció, amb el procés de creació d'una òpera." (Quero, 2011)

El ventall de situacions d'aprenentatge s'obri des del moment en que els alumnes han de decidir el nom de la companyia. Des d'aquest moment, totes les competències del currículum es posen en pràctica. No obstant, la connexió que s'estableix entre l'òpera i el currículum mai ha de ser forçada. Els alumnes aprenen a través de l'òpera perquè l'òpera es converteix en un escenari de vida a dins l'aula. És més, quan els aprenentatges tenen lloc en un context significatiu, els coneixements s'aprenen més ràpidament, i es recorden més. D'aquesta manera, les connexions entre àrees es produiran amb relativa facilitat. Per exemple, es podria mesurar les dimensions del lloc de la representació, trobant així una relació entre música i matemàtiques. (Costa, 1993; citat per Pérez-Aldeguer, 2013)

Tanmateix, la versatilitat d'aquest projecte permet que cada producte i cada situació d'aprenentatge siga pròpia, donat que el seu mètode obert i flexible és completament adaptable a qualsevol context d'aula. El que sí comparteixen tots els projectes LÓVA, són les tasques o

responsabilitats que els alumnes, com a companyia de teatre, hauran d'adoptar. És a dir, es faran responsables des de l'escriptura del guió, fins a l'organització d'assajos, des de la cerca de recursos de finançament fins a l'escriptura d'una nota de premsa. Compondran música, escriuran lletres, interpretaran, dissenyaran il·luminació i decorats, construiran focus, dirigiran assajos, compraran materials, acomodaran al públic, dissenyaran logotips, documentaran el procés creatiu i moltes altres tasques. “[...] Heus ací totes les àrees del currículum treballant a l'uníson: mesuren, dibuixen, escriuen, comparen, decideixen, proven, fallen, repeteixen, etc.” (E. M. López, 2021).

Així i tot, el vertader objectiu del projecte LÓVA va més enllà del currículum.

“El vertader objectiu està a aconseguir al llarg del procés la cooperació, empatia, la confiança en un mateix i l'equip, escolta, concentració, vocalització, mirada, creativitat, expressió corporal, unió amb el grup, coordinació motora, estratègies de treball en equip, educació emocional, improvisació, reflexió, expressió oral i escrita, creació col·lectiva i responsabilitat que ens portarà a un producte final de qualitat. El canvi de tots/as els xiquets/as individual i grupalment mostra de manera clara i transparent els nombrosos beneficis del projecte.” (E. M. López, 2021)

Sens dubte, a través d'aquest mètode l'òpera, el currículum i l'educació en habilitats socials, es treballen de forma totalment connectada i es complementen unes amb altres de manera indivisible i continuada amb la fi de millorar el rendiment del procés d'ensenyament-aprenentatge. Per aquest motiu LÓVA constitueix un referent pedagògic.

3. METODOLOGIA

Quant a la metodologia empleada per a dur a terme aquest estudi, atés que es tracta d'una investigació on s'han recollit dades tant quantitatives com qualitatives, abordarem ambdós enfocaments.

D'una banda, s'ha empleat la metodologia quantitativa per a l'estudi de dades referents a característiques generades arrel de fer teatre musical en els subjectes d'estudi, com actituds o experiències. Com diu Cerón “la investigació quantitativa és una estratègia d'investigació que conceptualment delimita propietats dels seus subjectes d'estudi amb la finalitat d'assignar-los números a les magnituds, graus o tipus en què aquests les posseeixen.” (Cerón, 2006)

D'altra banda, s'ha empleat la metodologia qualitativa per a entendre aquestes actituds o experiències, així com els sentiments produïts en els individus en torn al projecte de teatre en qüestió. D'aquesta manera, podem afirmar que “[...] [d]el sentit i la significació de les representacions socials i els discursos, [...] s'encarrega la metodologia qualitativa, [...] [que] a través de l'anàlisi del contingut manifest dels mateixos [...] [busca], mitjançant la interpretació, obtindre l'ocult o latent.” (Pérez Andrés, 2002).

Si bé, ambdues metodologies no estan renyides sinó que es complementen. Tal com diu Cristina Pérez “de cap estudi es podrà dir si és d'un tipus o un altre, atés que totes les disciplines que configuren la investigació qualitativa haurien de ser presents a l'hora de fer un bon disseny i, sobretot, una bona anàlisi i una bona interpretació.” (Pérez Andrés, 2002). No obstant això, cal remarcar que la majoria de dades recollides pertanyen a l'àmbit quantitatiu.

3.1. Destinataris

Els subjectes d'estudi, als quals va dirigit el qüestionari de valoració de la seua experiència teatral, són els alumnes de 6é curs del CEIP Mestre Vicent Artero.

3.2. Instruments de recollida de dades

Es tracta d'un qüestionari semi-obert (veure Annex 1) amb preguntes tancades, d'escala ordinal i preguntes obertes. Aquest qüestionari, de elaboració pròpia, s'ha confeccionat per tal d'aconseguir proves evidents a través de preguntes accessibles que ens permeten constatar els plantejaments inicials per a, posteriorment, elaborar les conclusions pertinents. Les preguntes de dit qüestionari, han sigut ideades en base a les diferents lectures que han possibilitat la confecció del marc teòric del present estudi.

TAULA 1. Preguntes del qüestionari

1. Creus que fer teatre ha sigut una experiència enriquidora per a tu?	9. En quin grau has quedat satisfet/a amb el teu treball al llarg del procés?
2. Quins coneixements nous creus haver adquirit?	10. En quin grau has gaudit d'aquesta activitat?
3. Abans d'aquesta activitat et veies capaç de combinar veu, gestos i moviment?	11. En què creus que podries haver millorat?
4. En quin grau creus haver millorat les teues habilitats a l'hora de comunicar-te amb la parla, amb el cos i amb la veu cantada?	12. Què és el que més t'ha agradat de fer teatre?
5. En quin grau t'has sentit responsable d'aprendre't el teu paper per tal de no fallar al grup?	13. T'haguera agradat poder dedicar-li més hores a la setmana a aquesta activitat?
6. En quin grau t'ha agradat treballar de manera cooperativa amb els teus companys en aquesta activitat?	14. Tornaries a participar en un teatre musical si tingueres l'oportunitat?
7. Creus que aquesta activitat ha millorat d'alguna manera la relació que tenies amb ells?	15. T'agradaria assistir a un teatre musical en directe?
8. Quin grau creus que representa el teu nivell d'esforç durant tot el procés?	16. Creus que ara valores més el treball que hi ha darrere d'una representació teatral?

Taula 1. Preguntes del qüestionari (Elaboració pròpia)

Si bé, ha estat una gran influència en la creació de les preguntes Pérez-Aldeguer (2013) i el seu projecte d'innovació docent sobre el teatre com a vehicle d'aprenentatge, ja que en la justificació teòrica d'aquest treball es demostra per què resulta interessant treballar el teatre musical des de l'àmbit educatiu, i es fa referència a beneficis com la millora de la confiança, de l'autodisciplina i de les habilitats de comunicació (Heinig, 2001; citat per Pérez-Aldeguer, 2013). Altres qualitats esmentades són el desenvolupament de les relacions socials cap a sentiments de responsabilitat i cooperació (Timmons, 2004; citat per Pérez-Aldeguer, 2013), la solidificació d'amistats i un grau d'implicació individual per part dels alumnes que resulta proporcionar al gaudi que aquests obtenen de la experiència. "Existeix un compromís dels estudiants amb el procés, que fa que aquests vulguen repetir l'experiència a l'any següent." (Boyes, 2003; citat per Pérez-Aldeguer, 2013). Així mateix, també Parera, amb les seues paraules: "a partir de llegir, representar o veure obres de teatre, l'alumnat coneix, comprèn, aprecia i valora críticament diferents manifestacions artístiques i culturals." (Parera, 2009), ha sigut una de les autores més influents.

Pel que fa a la contestació de les preguntes del qüestionari, trobem que per a la 1, 3, 7, 13, 14, 15, 16 s'ha utilitzat un model de resposta tancada de sí o no. D'altra banda, per a contestar a la 4, 5, 6, 8, 9 i 10, s'ha empleat una escala Likert numerada de l'1 al 5, sent 1 "Gens", 2 "Poc", 3 "Suficient", 4 "Bastant" i 5 "Molt" i, per últim, per a les preguntes 2, 11 i 12 s'ha utilitzat un model de resposta oberta.

3.3. Procediment

Els qüestionari va ser compartit el dia 17 de març de 2021 pel canal de comunicació via Telegram entre la mestra de música i els pares dels alumnes de 6é curs. Per a dur a terme la investigació es va haver d'explicar el propòsit d'aquesta a la mestra de música i tractar la qüestió de poder utilitzar als alumnes de sisé curs com a subjectes d'estudi.

Després de l'aprovació per part de la mestra de música per a dur endavant la investigació, es va dur a terme una revisió conjunta de les preguntes plantejades per a valorar possibles modificacions. Durant aquest procés tingué lloc la reelaboració d'algunes d'elles, la introducció d'algunes de noves, així com el descart d'algunes altres.

Convé remarcar que la mestra de música es va mostrar en tot moment predisposada amb la proposta i que aquest fet va facilitar molt el procés de recollida de dades. Pel que fa a aquest procés, donat que el qüestionari es tracta d'un formulari de Google, ha tingut lloc en moments dispars i la majoria de vegades fora de l'horari escolar. Cal mencionar que a la classe de música es va explicar el procediment per a contestar-lo i la seua intencionalitat i, a més, se'ls va donar als alumnes la possibilitat de poder contestar-lo a l'aula d'ordinadors del col·legi en les classes d'informàtica.

4. RESULTATS

D'una totalitat de 43 alumnes que actualment cursen 6é de Primària al CEIP Mestre Vicent Artero, s'han rebut 37 formularis emplenats. Per tant, s'ha comptat amb un 86% de participació per a la realització de la investigació.

Pel que fa als resultats, en la Taula 1 queden recollides les dades estadístiques binàries i en la Taula 2 queden recollides les dades estadístiques ordinals que es detallen a continuació d'aquesta amb gràfics de barres.

TAULA 2. Dades estadístiques binàries

	Sí	No
Percepció d'experiència enriquidora	36	1
Capacitat prèvia de combinar expressions	23	14
Percepció en millora de relacions socials	28	9
Increment d'hores setmanals	35	2
Repetició de l'experiència	31	6
Futur espectador teatral	33	4
Reconeixement de la dedicació	37	0

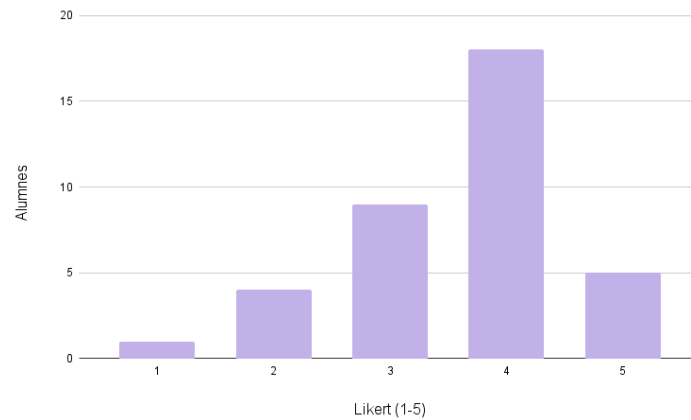
Taula 2. Dades estadístiques de variables binàries. (Elaboració pròpia)

TAULA 3. Dades estadístiques ordinals

	Mínim	Màxim	Mitjana
Percepció en millora d'habilitats	1	5	3,5946
Percepció de la responsabilitat	1	5	4,5675
Gaudiment cooperatiu	1	5	4,6486
Percepció del nivell d'esforç	1	5	4,353
Percepció del nivell de satisfacció	1	5	4,2432
Percepció del nivell de gaudiment	1	5	4,2972

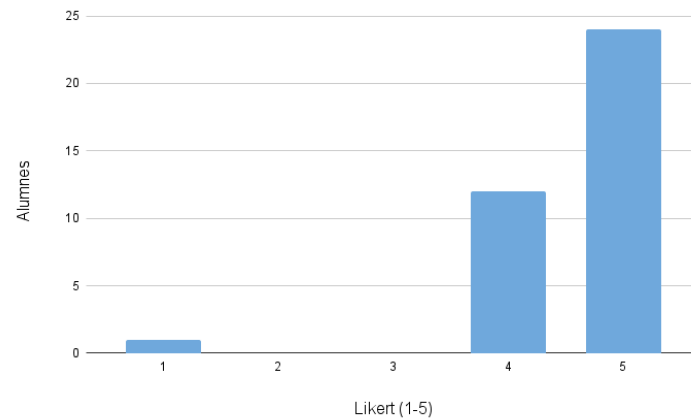
Taula 3. Dades estadístiques de variables ordinals. (Elaboració pròpia)

FIGURA 1. Percepció en millora d'habilitats

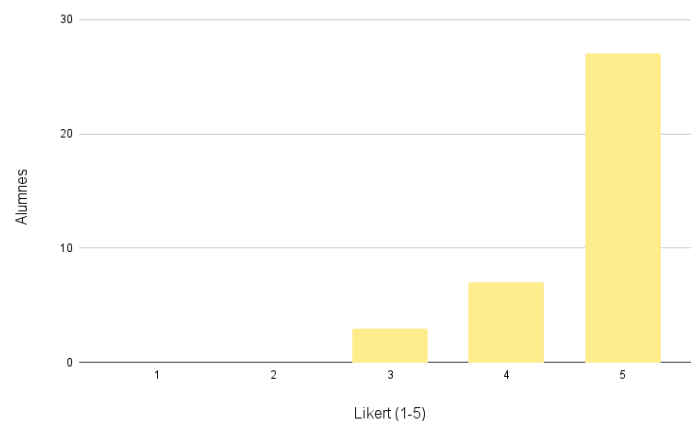
Figura 1. Percepció en una escala del 1 al 5 de la millora d'habilitats a l'hora de comunicar amb la parla, amb el cos i amb la veu cantada després de l'experiència. (Elaboració pròpia)

FIGURA 2. Percepció de la responsabilitat

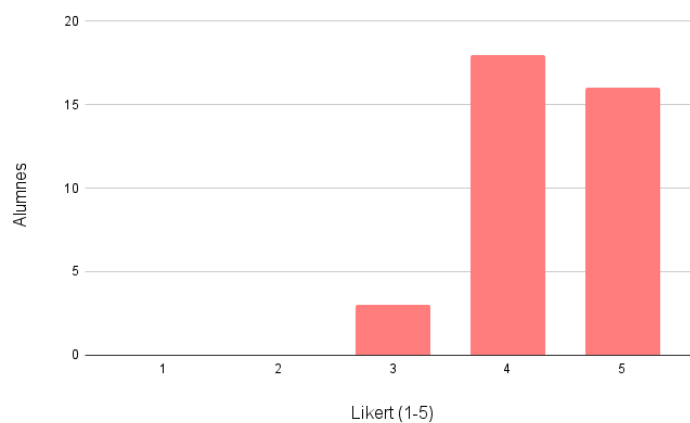
Figura 2. Percepció en una escala del 1 al 5 de la responsabilitat individual davant el treball cooperatiu. (Elaboració pròpia)

FIGURA 3. Gaudiment cooperatiu

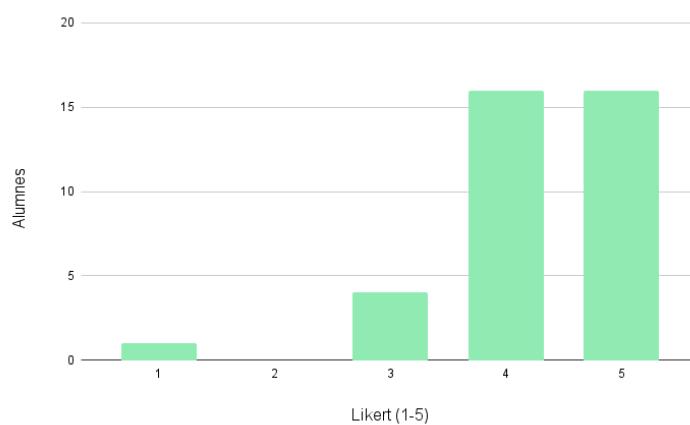
Figura 3. Percepció en una escala del 1 al 5 del gaudiment arrel de treballar de forma cooperativa. (Elaboració pròpia)

FIGURA 4. Percepció del nivell d'esforç

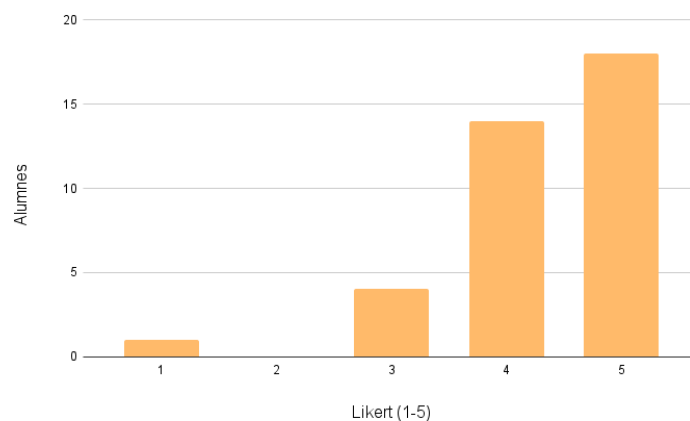
Figura 4. Percepció en una escala del 1 al 5 del nivell d'esforç durant tot el procés. (Elaboració pròpia)

FIGURA 5. Percepció del nivell de satisfacció

Figura 5. Percepció en una escala del 1 al 5 del nivell de satisfacció amb el treball individual al llarg del procés. (Elaboració pròpia)

FIGURA 6. Percepció del nivell de gaudiment

Figura 6. Percepció en una escala del 1 al 5 del nivell de gaudiment amb aquest projecte. (Elaboració pròpia)

5. DISCUSSIÓ DE RESULTATS

En el present apartat es procedirà a fer una anàlisi dels resultats obtinguts tant de manera quantitativa com qualitativa.

D'una banda, trobem que la gran majoria d'alumnes han percebut el projecte de teatre musical com una experiència enriquidora, en concret un 97,3% (Taula 2). Com ells mateixos han pogut expressar, fer teatre els ha servit per a perdre la vergonya, per a guanyar habilitat memorística, per a expressar-se millor amb el cos i amb la veu cantada, per a explotar la seua creativitat, conèixer més sobre el gènere teatral, etc. Però sobretot, una gran quantitat d'ells fan referència a les habilitats que han desenvolupat treballant cooperativament.

Així mateix, trobem que un 37,8% d'alumnes abans d'aquesta experiència no es veien capaços de combinar veu, gestos i moviment (Taula 2). No obstant, observem que la majoria d'alumnes es situen per damunt del 3 (Figura 1) en la variable que fa referència a la millora d'habilitats comunicatives a través de totes les formes d'expressió que han pogut explotar durant l'experiència. Pel que aquesta variable, amb un valor mitjà de 3,5946 (Taula 3), ens indica que en general els alumnes perceben millores en aquest aspecte després de la realització d'aquest projecte.

Pel que fa a l'adquisició d'habilitats cooperatives, la responsabilitat individual en benefici de tot el grup, ha sigut una qualitat que, amb un valor mitjà per damunt del 4,5 (4,5675) (Taula 3), la gran majoria d'alumnes considera haver desenvolupat, doncs sols una persona s'ha situat per davall del 4 en l'escala (Figura 2). En la mateixa línia, la variable que fa referència al gaudiment cooperatiu obté un valor mitjà un poc més alt, en concret de 4,6486 (Taula 3) i, a més, cap alumne es situa per davall del 3 (Figura 3), el que ens indica que treballar en aquest projecte de forma cooperativa els ha agradat molt. És més, un 75,7% dels alumnes afirmen haver millorat d'alguna manera les relacions amb els seus companys (Taula 2).

D'altra banda, pel que fa a la percepció dels alumnes entorn al seu esforç (Taula 3), la variable que la representa obté un valor superior a 4 (4,353) i, a més, cap alumne es situa per davall del 3 (Figura 4), sent aquest un resultat molt positiu que pot estar vinculat a un alt nivell de motivació.

Quant a la variable referent a la percepció del nivell de satisfacció amb el treball realitzat (Taula 3), també amb un valor mitjà per damunt de 4 (4,2432), trobem que és un poc més baixa que el nivell d'esforç, potser degut a un alt grau d'autoexigència, i en aquest cas trobem que sols un alumne es situa per davall del 3 (Figura 5). Si bé, el nivell de gaudiment que perceben els alumnes, trobem que és un poc més alt (4,2972) (Taula 3) i que la gran majoria d'alumnes situen aquesta variable per damunt de 3 en l'escala de valors (Figura 6).

Així doncs, se li va preguntar a l'alumnat en què creia que podria millorar i les respostes demostraren que els nervis, la vergonya, el cant, el ball, la gesticulació a l'hora d'interpretar o bé l'actitud en alguna ocasió donada, són els aspectes més repetits i que per tant els alumnes consideren els seus punt dèbils.

També se'ls va preguntar què era el que més els havia agradat de l'experiència en conjunt, i s'observaren referències a aspectes com la interpretació i caracterització d'un personatge determinat, el cant, les anècdotes amb els company, etc. Però, sobretot, una gran quantitat d'ells al·legaren que el que més els havia agradat havia sigut treballar en equip i la posterior representació.

Així mateix, un 94,6% d'alumnes afirmen que els haguera agradat poder dedicar-li al projecte més hores a la setmana (Taula 2), el que ens demostra que el teatre musical ha tingut un molt bon acolliment per la seua part. També s'ha observat que un 83,8% repetiria l'experiència d'embarcar-se en un projecte d'aquestes característiques (Taula 2), sent aquesta una dada molt satisfactòria.

D'altra banda, també se'ls va preguntar als alumnes si després de l'experiència els agradaria assistir com a espectadors a un teatre musical en directe, obtenint en aquesta variable un percentatge del 89,2% (Taula 2).

Per últim, pel que fa a la variable que representa el reconeixement del treball que hi ha darrere d'una representació teatral, que fa referència a si els alumnes després d'aquest projecte valoren més aquest treball, trobem que un 97% afirmen sí fer-ho (Taula 2).

6. CONCLUSIONS

Després de la realització d'aquest estudi, tot considerant les limitacions que presenta la utilització d'una mostra tan reduïda, podem parlar de resultats que avalen el treball de recerca i que demostren la potencialitat del teatre musical com a estratègia didàctica interdisciplinària.

En primer lloc, després d'haver dut a terme una investigació teòrica sobre aquesta temàtica, puc afirmar que entre la diversitat d'estudis i opinions, existeix un punt comú que fa referència al innegable treball de les habilitats socials o comunicatives arrel de fer teatre. Així ho han pogut percebre els alumnes, que en major o menor mesura reconeixen haver millorat les seues capacitats expressives en una experiència en la que també han hagut de posar a prova les seues aptitud personals i envers els altres. D'una banda, quant a actituds personals, han hagut de treballar la confiança en ells mateixos a través d'enfrontar-se a emocions com la por o la vergonya, i desenvolupar qualitats com l'autonomia. D'altra banda, pel que fa a les habilitats grupals, trobem que aquesta experiència els ha exigit actituds obertes i flexibles per tal de generar una millor o més eficaç comunicació en la interacció amb companys i en la resolució de conflictes, així com un esforç de compromís grupal. Totes estes habilitats trobem que són necessàries per a treballar cooperativament i estan relacionades en la millora de les relacions socials. A banda d'això, arrel de l'experiència s'ha comprovat que els alumnes aprecien i valoren més el treball que hi ha darrere d'una obra teatral, pel que podem afirmar que aquesta pràctica teatral també ha despertat la seua sensibilitat cap a les manifestacions artístiques. Així doncs, podem afirmar que el teatre musical ha estat una experiència generalment molt ben acollida pels alumnes, ja que s'ha comprovat que els

alumnes han mostrat gran implicació i esforç durant tot el procés, fet que es pot relacionar amb un alt grau de motivació tenint en compte que la motivació és un element indispensable per a generar interès en l'aprenentatge. En síntesi, no cap dubte que l'experiència generalment ha sigut satisfactòria per als alumnes i que el teatre musical ha demostrat ser una estratègia metodològica amb un gran poder motivador que especialment ha servit per a millorar les habilitats comunicatives, personals i socials i per despertar sensibilitats cap als diferents tipus d'expressió que contempla l'art. Per últim, m'agradaria remarcar l'enriquidor que ha sigut dur a terme aquest estudi per a comprendre la percepció d'aquest grup d'alumnes en torn a la seua pròpia experiència fent teatre musical, ja que el treball de recerca ha sigut molt lucratiu a nivell personal, però també a nivell professional com a futura mestra.

REFERÈNCIES

Bibliografia

- Cañas Torregrosa, J. (1992). *Didáctica de la expresión dramática: Una aproximación a la dinámica teatral en el aula*. Octaedro.
- Casanova, O., & Serrano, R. M. (2018). La Educación Musical en el actual currículo español. ¿Qué formación recibe el alumnado en la enseñanza Primaria? Rev. Electrón. Complut. Investig. Educ. Music., Article ART-2018-108369. Revista electrónica complutense de investigación en educación musical. <https://doi.org/10.5209/RECIEM.54844>
- Casellas, M. P. L.-P. (2010). El papel de la música y las artes en una educación integral. Arte y Movimiento, 3, Article 3. <https://revistaselectronicas.ujaen.es/index.php/artymov/article/view/594>
- Cerón, M. C. (2006). Metodologías de la investigación social. LOM ediciones Santiago.
- Dávila, C. F., Jiménez, T. C., & Alcalde, D. R. (2020). La performance: Una propuesta interdisciplinar de las áreas de educación física, educación musical y educación visual y plástica en la formación inicial de los futuros maestros (The performance: an interdisciplinary proposal from the departments of physi. Retos, 37, 613-619. <https://doi.org/10.47197/retos.v37i37.74187>

- Duran, M. A. i, & Godall, P. (2012). La importancia de la educación artística en la enseñanza obligatoria: La adquisición de las competencias básicas de primaria en un centro integrado de música. *Revista de educación*, 357, 179-202.
- Elder, C., Jones, G., Hovey, C., & Swann, A. (2008). Evaluating the Present: Envisioning the future of theatre arts education in California. http://www.cetoweb.org/pdf/CETABrochure_web.pdf
- Gala, M. D. S. (2007). La dramatización en Educación Primaria como eje del aprendizaje lúdico-creativo [[Http://purl.org/dc/dcmitype/Text](http://purl.org/dc/dcmitype/Text), Universidad de Málaga].
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/tesis?codigo=18324>
- Gavira, G. R., & Lara, D. C. de. (2004). El taller de teatro: Una propuesta de educación integral. *Revista Iberoamericana de Educación*, 34(3), 1-9. <https://doi.org/10.35362/rie3433052>
- Giraldez-Hayes, A. (2009). La competencia cultural artística en la educación obligatoria y en la formación inicial del profesorado. *Periferica*, 41-54. <https://doi.org/10.25267/Periferica.2009.i10.03>
- Gutiérrez-Cordero, R., Begines, A. C., & Díaz, B. P. (2011). La interdisciplinariedad de la música en la etapa de Educación Primaria. *Espacio y Tiempo: Revista de Ciencias Humanas*, 25, 151-162.
- Jauset-Berrocal, J.-A., Martínez, I., & Añaños, E. (2017). Music learning and education: Contributions from neuroscience / Aprendizaje musical y educación: aportaciones desde la neurociencia. *Cultura y Educación*.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/11356405.2017.1370817>
- Laferrière, G. (1999). La pedagogía teatral, una herramienta para educar. *Educación social: Revista de intervención socioeducativa*, 13, 54-65.
- López, E. M. (2021). Lóva: La ópera como vehículo de aprendizaje ha venido para quedarse y crecer. *Supervisión 21: revista de educación e inspección*, 60 (Abril), 10.

López, J. M. T., & Matos, S. L. (2009). Formación de criterio a favor de la música como ámbito de educación. *Bordón. Revista de pedagogía*, 61(1), 43-60.

LÓVA. (s.d.). LOVA Profesiones. Recuperat 19 maig 2021, de <http://archive.org/details/lova-profesiones>

Música e interdisciplinariedad. (2016). Universidad Autonoma de Bucaramanga.
<https://doi.org/10.29375/9789588166742>

Pareja, J. A. (2011). Modelos globalizadores y técnicas didácticas interdisciplinares. *Didáctica Para La Educación Infantil, Primaria y Secundaria*, 167-198.

Parera, M. G. (2009). Desenvolupament de les competències a l'escola: Una experiència a través del teatre. *Revista catalana de pedagogia*, 7, 283-298.

Pérez Andrés, C. (2002). Sobre la metodología cualitativa. *Revista Española de Salud Pública*, 76(5), 373-380.

Pérez, O. M., Ramos, I. O., & Achón, Z. N. (2007). Aprendizaje y desarrollo humano. *Revista Iberoamericana de Educación*, 44(3), 1-9. <https://doi.org/10.35362/rie4432244>

Pérez-Aldeguer, S. (2008). El ritmo: Una herramienta para la integración social.
<http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/95977>

Pérez-Aldeguer, S. (2013). El teatro musical como vehículo de aprendizaje: Un proyecto de innovación docente en la universidad. *Universitat Jaume I*.
<https://doi.org/10.6035/Sapientia77>

Pérez-Aldeguer, S., & Leganés, E. N. (2012). La música como herramienta interdisciplinar: Un análisis cuantitativo en el aula de Lengua Extranjera de Primaria. *Revista De Investigación En Educación*, 10, 127-143.

Quero, M. F.-C. (2011). Proyectos musicales inclusivos. *Tendencias pedagógicas*, 17, 74-82.

Velasco, A. G. (2008). Juego teatral, dramatización y teatro como recursos didácticos. Primeras noticias. Revista de literatura, 233, 29-37.

Textos legales

Real Decreto 126/2014, de 28 de febrero, por el que se establece el currículo básico de la Educación Primaria. (s.d.). 58.

ANNEXOS

Annex 1

24/5/2021

VALORA LA TEUA EXPERIÈNCIA FENT TEATRE

VALORA LA TEUA EXPERIÈNCIA FENT TEATRE

A continuació trobaràs un formulari per a valorar la teua experiència fent teatre a l'assignatura de Música. Trobaràs preguntes on se't demanarà que tries entre "Sí o No", preguntes obertes on hauràs de reflexionar sobre alguna qüestió i preguntes on hauràs de valorar alguna cosa amb una escala del 1 al 5. Tingues en compte que l'1 representarà el grau més baix i el 5 el grau més alt.

* Obligatòria

1. Creus que fer teatre musical ha sigut una experiència enriquidora per a tu? *

Selecciona totes les opcions que corresponguin.

- ☐ Sí
☐ No

2. Quins coneixements nous creus haver adquirit? *

---

3. Abans d'aquesta activitat et veies capaç de poder combinar veu, gestos i moviment? *

Selecciona totes les opcions que corresponguin.

- ☐ Sí
☐ No

4. En quin grau creus haver millorat les teues habilitats a l'hora de comunicar-te amb la parla, amb el cos i amb la veu cantada? (Recorda que l'1 representa el nivell més baix i el 5 el nivell més alt) *

Maqueu només un oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

5. En quin grau t'has sentit responsable d'aprendre't el teu paper per tal de no fallar al grup? *

Maqueu només un oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

6. En quin grau t'ha agradat treballar de forma cooperativa amb els teus companys en aquesta activitat? *

Maqueu només un oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

7. Creus que aquesta activitat ha millorat d'alguna manera la relació que tenies amb ells? *

Seleccioneu totes les opcions que corresponguin.

- ☐ Sí
☐ No

8. Quin grau creus que representa el teu nivell d'esforç durant tot el procés? *

Maqueu només un oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

9. En quin grau has quedat satisfet/a amb el teu treball al llarg del procés? *

Maqueu només un oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

10. En quin grau has gaudit d'aquesta activitat? *

Maqueu només un oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

11. En què creus que podries haver millorat? *

---

12. Què és el que més t'ha agradat de fer teatre? *

---

13. T'haguera agradat poder dedicar-li més hores a la setmana a aquesta activitat ? *

Selecioneu totes les opcions que corresponguin.

- ☐ Sí
☐ No

14. Tornaries a participar en un teatre musical si tingueres l'oportunitat? *

Selecioneu totes les opcions que corresponguin.

- ☐ Sí
☐ No

15. T'agradaria assistir com a espectador a un teatre musical en directe? *

Selecioneu totes les opcions que corresponguin.

- ☐ Sí
☐ No

16. Creus que ara valores més el treball que hi ha darrere d'una representació teatral? *

Selecioneu totes les opcions que corresponguin.

- ☐ Sí
☐ No